Düşünme-Dil İlişkisi, Argümantasyonun Yapısı, Akıl Yürütme Biçimleri ve Mantık Yanlışları (Safsatalar)

Düşünme, kavram ve dil arasındaki ilişkiyi açıklar; çok anlamlılık ve bulanıklığın argümantasyonu nasıl etkilediğini analiz eder. · Bir argümanı oluşturan öncül ve sonuç önermelerini ayırt eder; tümdengelim, tümevarım ve analoji biçimlerini karşılaştırır. · Argümanların geçerlilik ve sağlamlık ölçütlerini değerlendirir; tartışmalarda karşılaşılan mantık yanlışlarını (safsataları) tespit eder.

HATIRLAYALIM

- Argüman; iddiaya dayanak olan öncül önermeleri (çünkü, zira) ve savunulan sonuç önermesinden (o hâlde, demek ki) oluşur.
- Tümdengelim genelden özele zorunlu çıkarım; tümevarım tekilden genele olasılıklı geçiş; analoji ise özelden özele benzeşimdir.

1 EŞLEŞTİRME

Mantık ve argümantasyon kavramlarını doğru tanımlarıyla eşleştiriniz.

ARGÜMANTASYON VE MANTIK KAVRAMLARI

Öncül Önerme	Sonuç Önermesi	Sağlam Argüman	Safsata
Gerekçe (çünkü, zira)	Ana iddia (o hâlde)	Geçerli + Doğru öncül	Yanıltıcı mantık hatası

b 1. Argümantasyon
a 2. Tümdengelim
c 3. Analoji (Benzeşim)

a) Tümel (genel) öncüllerden özel/tekil sonuca zorunlu akıl yürütme
b) Bir iddiayı öncül ve kanıtlarla destekleyerek savunma süreci
c) İki tekil varlık arasındaki benzerlikten özelden özele çıkarım yapma

2 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Akıl yürütme ve argümantasyon ilkeleriyle ilgili ifadeleri Doğru/Yanlış olarak belirleyiniz.

ÜÇ TEMEL AKIL YÜRÜTME BİÇİMİ

Tümdengelim	Tümevarım	Analoji (Benzeşim)
Genelden özele (Tümel->Tekil)	Parçadan bütüne (Tekil->Genel)	Özelden özele (Tekil->Tekil)
Sonuç zorunlu ve kesindir	Sonuç olasılıklıdır	Ortak benzerliğe dayanır

	D	Y
Geçerli bir tümdengelimde öncüller doğruysa sonucun yanlış olması imkânsızdır.	✓	
Önermeler 'geçerli/geçersiz', argümanlar ise 'doğru/yanlış' olarak nitelenir.		✓
Dildeki çok anlamlılık ve bulanıklık argümantasyon sürecini zayıflatır.	✓	
Tümevarımda tekil gözlemlerden ulaşılan genel sonuç olasılıklıdır.	✓	

3 ÇOKTAN SEÇMELİ

"Dünya ve Mars gezegendir ve su izi taşır; Dünya'da yaşam vardır, o hâlde Mars'ta da olabilir." çıkarımı nedir?

(A) Tümdengelim
(B) Tam tümevarım
(C) Analoji (Benzeşim)
(D) Kısır döngü

4 ÇOKTAN SEÇMELİ

Bir argümanın 'Sağlam (İyi) Argüman' sayılması için hangi iki koşulu birlikte sağlaması gerekir?

GEÇERLİLİK VE SAĞLAMLIK FARKI

Geçerli Argüman (Biçimsel)	Sağlam Argüman (Biçim + İçerik)
Sonuç öncüllerden zorunlu çıkar	Çıkarım biçimi GEÇERLİDİR ve
Öncüller yanlış olsa da geçerli olabilir	tüm öncülleri gerçeğe uygundur (DOĞRU)

(A) Çıkarım biçiminin geçerli ve öncüllerinin gerçeğe uygun (doğru) olması
(B) Öncüllerinin yanlış ancak sonucunun duygusal olması
(C) Toplumun çoğunluğu tarafından sorgulanmadan beğenilmesi
(D) Yalnızca analoji yöntemiyle ve uzun cümlelerle kurulması

5 KISA CEVAP

"Düzenli kitap okuyanlar kendilerini iyi ifade eder. Çünkü okumak kelime hazinesini geliştirir." argümanında öncül ve sonuç nedir?

ÖNCÜL VE SONUÇ BELİRTEÇLERİ

Öncül Belirteçleri (Gerekçe)	Sonuç Belirteçleri (İddia)
çünkü, zira, mademki,	o hâlde, öyleyse, demek ki,
-dığından dolayı, -dığı için	dolayısıyla, sonuç olarak

Öncül ('Çünkü'den sonrası): Okumak kelime hazinesini geliştirir.

6 TABLOYU TAMAMLA

Akıl yürütme biçimlerini karşılaştıran tablodaki boşlukları tamamlayınız.

Akıl Yürütme Türü	Düşünme Yönü	Sonucun Niteliği
Tümdengelim (Dedüksiyon)	Genelden (tümelden) özele	Zorunlu ve kesindir
Tümevarım (Endüksiyon)	Tekilden (parçadan) genele	Olasılıklıdır
Analoji (Benzeşim)	Özelden özele (tekilden tekile)	Olasılıklıdır
Sağlam Argüman	Geçerli çıkarım formu	Doğru öncüller + Zorunlu sonuç

7 SIRALAMA

Felsefi bir tartışmada sağlam bir argüman oluşturma ve denetleme basamaklarını sıraya diziniz.

SAĞLAM ARGÜMAN KURMA BASAMAKLARI

1. Kavram Netliği	2. Doğru Öncüller	3. Geçerli Çıkarım	4. Sonuç Hükmü
Çok anlamlılığı giderme	Kanıtlı gerekçe sunma	Mantık kuralına uyma	Sağlam iddiaya ulaşma

3 Öncüllerden mantık kurallarına uygun (geçerli) bir akıl yürütmeyle sonuca ulaşma

4 Argümanı safsatalardan (mantık hatalarından) arındırarak karşı argümanlarla sınama

2 Gerçeğe uygun ve kanıtlanabilir doğru öncül önermeleri belirleme

1 Kullanılacak kavramları tanımlayarak çok anlamlılık ve belirsizliği ortadan kaldırma

8 BOŞLUK DOLDURMA

Cümlelerdeki boşlukları uygun mantık kavramlarıyla tamamlayınız.

tümevarım · sağlam · sezgi · korkuluk

1. Tek tek gözlemlerden hareketle genel bir yasaya ulaşma yöntemine **tümevarım** denir.
2. Karşı tarafın görüşünü abartıp çarpıtarak saldırma hatasına **korkuluk** (saman adam) safsatası denir.
3. Hem çıkarım biçimi geçerli olan hem de tüm öncülleri doğru olan argümana **sağlam** argüman denir.

9 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarından yararlanarak kavramları yazınız ve 'yanıltıcı mantık hatası' anlamına gelen şifreyi bulunuz.

Argümanda kanıtlanmak istenen ana iddia (... önermesi)	S O N U Ç
Özelden özele yapılan benzeşim akıl yürütmesi	A N A L O J İ
Kavramları ve argümanları soruşturan düşünme etkinliği	F E L S E F E
Hem geçerli hem de öncülleri doğru olan iyi argüman	S A Ğ L A M
Bir iddiayı gerekçelerle savunma (Öncül + Sonuç bütünü)	A R G Ü M A N
Genelden özele zorunlu çıkarım yöntemi	T Ü M D E N G E L İ M
Doğru düşünmenin biçimsel kurallarını inceleyen disiplin	M A N T I K

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

SAFSATA

10 ÇOKTAN SEÇMELİ

Tartışmada fikri çürütmek yerine kişinin yaşına veya dış görünüşüne saldırmak hangi safsatadır?

SIK KARŞILAŞILAN SAFSATALAR (1)

Kişiye Saldırı	Korkuluk Safsatası	Çoğunluğa Başvurma
Ad Hominem	Saman Adam	Ad Populum
Fikri bırakıp kişiyi yerme	Görüşü çarpıtıp saldırma	Herkes inanıyor diyerek kanıt

(A) Çoğunluğa başvurma (Ad Populum)

(B) Kişiye saldırı (Ad Hominem)

(C) Kısır döngü

(D) Cehalete başvurma

11 EŞLEŞTİRME

Verilen hatalı çıkarım örneklerini içerdikleri safsata türüyle eşleştiriniz.

SIK KARŞILAŞILAN SAFSATALAR (2)

Sahte İkilem	Kısır Döngü	Acele Genelleme	Cehalete Başvurma
İki uç seçeneğe sıkıştırma	Sonucu öncülde tekrarlama	Az örnekle kesin hüküm	Aksi kanıtlanamadı -> doğru

b 1. “Ya günde 10 saat çalışırsın ya da tamamen başarısız olursun!”

a 2. “Bu kitap çok başarılıdır, çünkü çok iyi yazılmış bir eserdir.”

c 3. “Konuştuğum iki kişi kabaydı; demek ki bu mahallenin tamamı kabadır.”

a) Kısır Döngü (Döngüsel Kanıt)

b) Sahte (Yanlış) İkilem Safsatası

c) Acele (Yetersiz) Genelleme

12 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

“Fabrikalara filtre takılmalıdır.” sonucuna bir öncül yazınız ve bu görüşe karşı 'Korkuluk' safsatası örneği veriniz.

SAĞLAM ARGÜMAN İLE KORKULUK KARŞILAŞTIRMASI

Sağlam Argüman Örneği	Korkuluk (Saman Adam) Safsatası
Filtresiz baca havayı kirletir, filtre korur; o hâlde fabrikalara filtre takılmalıdır.	Filtre takılsın diyenler fabrikaları kapatıp işçileri aç bırakmak istiyor!

Öncül: Filtresiz bacalar havayı kirletir. Korkuluk: Filtre.